

Становище

За дисертацията на Стефан Сашев Петков

на тема: „Епистемични функции на метафорите в научното познание”

за присъждане на научната и образователна степен „доктор”

Дисертацията съдържа пет глави (петата е неправилно обозначена в текста като шеста), увод, заключение и библиография, или общо 176 страници. Библиографията се състои от 55 заглавия, едно на кирилица и 54 на латиница.

В добрия тон на академичния жанр „дисертация” уводът описва целите и задачите на работата, а именно да се изследват широко разпространените в съвременната философска книжнина от аналитичен тип схващания за ролята на метафорите в научното познание и да се защити едно ново виждане за тази роля (с. 6 на дисертацията). То стъпва върху специфичната концепция на Дейвидсън за природата на метафорите като буквални изречения с особени евристични ефекти върху поведението на аудиторията, в случая – върху това на изследователите. Основната теза на автора е, че „Най-важната задача, която метафората изпълнява в такива случаи не е представянето на група от проверими аналогии, а изграждането на общ език, или система от концепции, позволяващи резултатите от изследването на разнородни феномени и отношенията между тях да бъдат ситуирани в една обща структура” (пак там, а също и с. 7 на автореферата). Като условие за подобен тип функциониране на метафората – а именно като концептуална рамка – се изтъква липсата на еднозначна импликация към дадена аналогия между буквалното значение, свързано с определен референт, и метафоричния ефект, препращащ към неизследван референт на теорията. Задачите, които се решават за тази цел, са описание и обяснение на изпълнението на ролята на концептуална рамка от метафорите и обосноваване на тезата, че този тип метафори не се свеждат до определена група от аналогии, фиксиращи вторичното знамение на метафората (вж. с. 7 от дисертацията). Изпреварвайки обичайния ред на изложението, още тук ще отбележа, че според мен ключовото понятие, характеризиращо специфичната роля на метафорите в научното познание – „концептуална рамка” е оставено на интуициите на читателя, без да се анализира специално в текста.

Първата и втората глава извършват подготвителната работа по обсъждане на различните концепции за природата и функциите на метафората в езика като цяло и в научния език в частност, като различните съвременни схващания са групирани ясно и прегледно. Изследваните концепции са представени чрез произведения на парадигматичните им автори, като добре се откроява логиката на прехода от тезата за подобие към тази за орнамента, интеракцията, хибридно схващане на Сърл и особения възглед на Дейвидсън. Евристичното и теоретико-конструктивното поведение на метафорите науката е добре описано и анализирано. В третата глава се проследява историята на една конкретна научна метафора – тази за адаптивния релеф в биологията – с цел илюстриране на тезата, че някои научни метафори изпълняват търсената роля на концептуална рамка, позволяваща синтез на теории, които иначе се разглеждат като антагонистични. По думите на автора, „релефната метафора изиграва централна роля в синтеза, като предлага концептуална рамка, която позволява обединяването на еволюционните механизми, които преди синтеза биват изследвани от теории, възприемани като несъвместими” (с. 71). Направен е кратък обзор на еволюционните теории преди появата на работите на С. Райт, както и на развитията и критиките към неговата концепция, които я следват.

Четвъртата глава е посветена на т. нар. „методологични критики” към релефната метафора. Обзорът и анализът им имат за цел да покажат тяхната неадекватност, кореняща се в следването на традиционните разбирания в науката за природата и ролята на метафората, т.е. ограничаването на тази природа до генериране на аналогии и на тази роля – до евристика и онагледяване. Тук анализът следва този от първата глава, но вече с оглед на конкретния емпиричен материал, натрупан при представянето на релефната метафора в и извън полето на популационната генетика.

Петата глава е собствено защитата на тезата, че една промяна в общото семантично разбиране за метафорите в стила на определението на Дейвидсън води до подкрепената с историята на релефната метафора нова функция на метафората като концептуална рамка, обединяваща разнородни идеи в една обща концепция (вж. с. 156). С други думи, метафоричното формулиране на някакво разбиране, решаващо определен проблем в дадена наука (в случая – в биологията), осигурява набор от изследователски стратегии, които могат да дивергират до степен напускане на конкретното предметно поле, но остават обединени от базисния си метафоричен произход. В тази глава очаквах да прочета и за обещаното разграничение между

метафора, модел и графика. Както самият автор признава в заключението обаче, „отворен проблем остава и детайлният анализ на отношението между графични репрезентации, математически формални модели и съпътстващият ги метафоричен речник” (с. 170). А това има значение за възприемането на доказаността на тезата, защото тя включва именно твърдението за невъзможността метафората да се редуцира до модел.

Заключението сбито и прегледно очертава постигнатите резултати с оглед на поставената цел, както и полетата за бъдещо изследване. Не е изпълнено обещанието да се артикулират приносите в дисертационния труд, но това е направено в автореферата. Още тук мога да заявя, че съм съгласна с така описаните приноси.

Езикът на работата е ясен и достъпен с изключение на някои натрапчиво повтарящи се чуждици с наличен добър превод на български език: например, проблемите се адресират от изследователите, или от релефната метафора. Адресират се пликове за писма, а изследователите се занимават с проблемите, опитвайки да ги решат. Подобни са случаите с думи като „преддетерминиран”, „абривиран” (запазвам оригиналното изписване от автора). Цитатът от Т. Кун на с. 65 се повтаря едно към едно с този от с. 169, като при това е преведен наполовина. Изобщо, имам съмнения, че прилагането на английската версия на големи цитати и приет начин за процедиране в научни текстове. Множеството грешки в употребата на запетая и пълен и кратък член, както и изобилието от печатни грешки в последната глава нарушават иначе голямото удоволствие от четенето на представения текст.

Авторефератът отговаря на съдържанието на дисертацията. Докторантът има три публикации по темата на дисертацията, в които аз нямам съавторство.

В заключение изразявам становището, че дисертацията отговаря на изискванията за присъждането на научната и образователна степен „доктор” и аз ще гласувам за присъждането ѝ на Стефан Петков.

14.06.2012 г.

София

Доц. дфн Анета Карагеоргиева